

УДК 37.013.42:316.723.053.6

С. О. Гунько – кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки Волинського
національного університету імені Лесі Українки

Оцінювання майбутніми соціальними педагогами чинників уходження молоді до неформальних об'єднань

*Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки
ВНУ ім. Лесі Українки*

У статті висвітлено результати дослідження проблеми оцінювання майбутніми фахівцями в галузі соціальної педагогіки впливу мікросоціальних чинників на входження молоді до неформальних об'єднань.

Ключові слова: субкультура, неформальні об'єднання, мікросоціальні чинники.

Гунько С. О. Оценка будущими социальными педагогами факторов вхождения молодежи в неформальные объединения. В статье освещаются результаты исследования проблемы оценок будущими специалистами в области социальной педагогики влияния микросоциальных факторов на вхождение молодежи в неформальные объединения.

Ключевые слова: субкультура, неформальные объединения, микросоциальные факторы.

Gun'ko S. O. The Estimation of the Factors of the Youth Entering to the Informal Associations by the Future Social Teachers. The article reveals the results of research of the problem of assessments of the microsocial factors of the youth entering to the informal associations by the experts in the field of social pedagogy.

Key words: subculture, informal associations, microsocial factors.

Постановка наукової проблеми та її значення. Перехід до ринкової економіки викликав значні зміни соціального стану різних груп населення, у тому числі й тих, котрі традиційно вважалися носіями передових ідей. Одне з ключових місць у нових умовах належить молоді, оскільки обрані нею соціальні орієнтири багато в чому визначають майбутнє суспільства. У процесі соціального самовизначення молоді сьогодні можна виділити низку нових тенденцій: заперечення можливості повернення до минулого соціального ладу та невизначеність власного місця й ролі в побудові нового; руйнація традиційних форм соціалізації, заснованих на досить жорсткій визначеності життєвого шляху та наявності великої кількості соціальних інститутів, покликаних здійснювати цей процес; розширення можливостей самостійного вибору життєвого шляху за одночасного зростання особистої відповідальності; оцінювання свого суспільного становища із загальноцивілізаційних позицій, найчастіше, порівняно зі становищем ровесників у інших, переважно високорозвинутих країнах, та поява у зв'язку із цим завищених соціальних вимог [2].

Ці тенденції спричиняють появу серед молоді груп зі специфічними культурними зв'язками, які характеризуються своїми цінностями та традиціями, що тією чи іншою мірою відрізняються від тих цінностей і традицій, які приймаються й розділяються всіма членами суспільства. Такі культурні групи прийнято називати субкультурами.

Аналіз наукових досліджень цієї проблеми. Основні закономірності формування та функціонування особливих феноменів неформальних молодіжних об'єднань, а також їхні характеристики як ознаки соціокультурних об'єктів висвітлені в роботах А. М. Громова, Д. М. Добренкова, А. Е. Запесоцького, В. Д. Семенова й ін. О. Ю. Донін, Б. Б. Доронін, А. С. Іванова, М. В. Лукова, Т. Р. Ликіна, Є. І. Садко, І. А. Фригін у своїх дослідженнях конкретних неформальних рухів (таких, як панки, хіпі, рокери тощо) характеризують їхні традиції, зовнішні ознаки, ідеологічні й ціннісні орієнтації. Питання впливу неформальних молодіжних об'єднань на особистість підлітка проаналізовані в роботах Е. А. Орлова, В. Т. Лісовського [1].

Які ж причини входження молоді в субкультуру? Що ж до цього питання, то на сьогодні є кілька поглядів. В. Куликов вважає, що ріст числа неформалів – реакція на недоліки в роботі з молоддю. Т. Шешокін переконаний у тому, що причина цього – багато вільного часу, який не заповнений. На думку І. М. Ільїнського, сам факт виникнення та бурхливий ріст неформалів – сигнал того, що в структурі молоді є серйозні проблеми та суперечності, значні прогалини в задоволенні інтересів та запитів. Як показують результати наукових досліджень, основна причина виникнення неформальних

молодіжних груп – порушення процесу адаптації молодих людей до навколишнього соціального середовища. Базовими причинами першого кроку, зробленого в сторону неформальної молодіжної субкультури, виступають такі передумови:

проблеми в сім'ї (зайвий контроль батьків або надання підліткові надсвободи);

проблеми у формальній групі – організації, навчальному закладі тощо (не склалися стосунки з однокласниками, учителями й т. д.) [3].

Узагальнюючи, можемо констатувати: причинами входження молодого людини в субкультуру є потреба в друзях; прагнення пізнати незвичайне; неуспішність у школі й відчуження від шкільного колективу; відсутність інтересу до чого-небудь, бездіяльність, байдужість до навчання; потреба в емоційних враженнях; неувага до молодих людей і конфлікти в сім'ї, бездоглядність, самотність, занедбаність, беззахисність; можливість виявити протест проти становища молоді в сучасних умовах; прагнення проявити самостійність та реалізувати нові потреби й інтереси, задоволення яких здійснюється погано або не здійснюється взагалі державними структурами; нагальна проблема в спілкуванні; відсутність доступних форм проведення дозвілля; прихід “за компанію” тощо.

Отже, належність молодого людини до неформальних молодіжних об'єднань може бути зумовлена впливом багатьох чинників. Цей факт має чітко усвідомлювати будь-який фахівець, який працює з молоддю, зокрема майбутній соціальний педагог. Відповідно до цього ми провели анкетування серед студентів спеціальності “Соціальна педагогіка” Волинського національного університету імені Лесі Українки задля виявлення рівня розуміння майбутніми фахівцями впливу тих чи інших чинників на прийняття молодого людиною рішення про входження до неформального об'єднання.

Мета цієї статті – узагальнення й аналіз оцінок майбутніми фахівцями в галузі соціальної педагогіки впливу мікросоціальних чинників на входження молоді в неформальну субкультуру.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Як уже зазначалося вище, серед причин уходження молодого людини до неформальної молодіжної субкультури є прагнення реалізувати нові потреби й інтереси, задоволення яких здійснюється погано або не здійснюється взагалі державними структурами; відсутність доступних форм проведення дозвілля; багато незаповненого вільного часу. У ході анкетування ми прагнули з'ясувати, як оцінюють майбутні соціальні педагоги вплив названих чинників. Узагальнивши відповіді респондентів на запитання “Чи вважаєте Ви, що неналежні умови проведення дозвілля можуть привести до входження молодого людини в неформальну субкультуру?”, ми отримали такий розподіл (рис. 1).

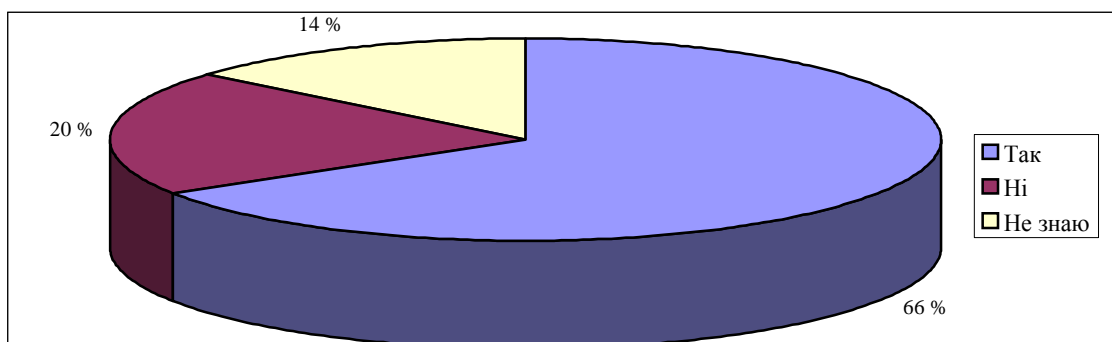

Рис. 1. Розподіл оцінок респондентами впливу незадовільної організації, умов проведення дозвілля на входження молодих людей у неформальну субкультуру (у %, N = 164)

Аналіз даних, наведених на рис. 1, показує, що 66 % опитаних студентів погоджуються, що неналежна організація, умови проведення дозвілля можуть виступити чинником уходження молодого людини до неформального об'єднання. Водночас 20 % респондентів не погодились із цим твердженням; 14 % відповіли, що не знають. На нашу думку, такі результати викликають певні застороги, оскільки близько третини майбутніх соціальних педагогів, які брали участь в анкетуванні, недооцінюють вплив цих чинників на формування неформальних молодіжних об'єднань, що безпосередньо негативно впливатиме на ефективність їхньої майбутньої професійної діяльності.

Сучасна наука доказала, що провідне місце в процесі формування особистості, її поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій та моделей поведінки займає сім'я. Тому в ході анкетування ми

з'ясовували, як оцінюють студенти вплив конфліктів, взаємної недовіри, негативної атмосфери, гіперопіки в сім'ї, її матеріального становища на входження молодого людини до неформального об'єднання. Узагальнені результати оцінок респондентів впливу даних мікросоціальних чинників наводимо на рис. 2.

Аналіз даних, наведених на рис. 2, показує, що значна частина студентів (від 71 % до 83 %) визнає, що конфлікти в сім'ї, взаємна недовіра, негативна атмосфера виступають здебільшого тими факторами, які штовхають молоду людину до неформальних об'єднань, котрі надають їм можливості для самореалізації, спілкування та взаєморозуміння. Водночас 22 % респондентів указали на те, що гіперопіка не може призвести до таких наслідків; 25 % зазначили, що не знають, чи може це призвести до того, що молода людина буде шукати себе в колі неформалів. На нашу думку, це засвідчує, що майбутні соціальні педагоги недооцінюють наслідки впливу такого стилю виховання на формування особистості. Адже в міру зростання самостійності, й особливо в перехідному віці, залежність від батьків починає дитину обтяжувати, ускладнює формування в дітей внутрішньої автономії та породжує залежність як рису характеру.

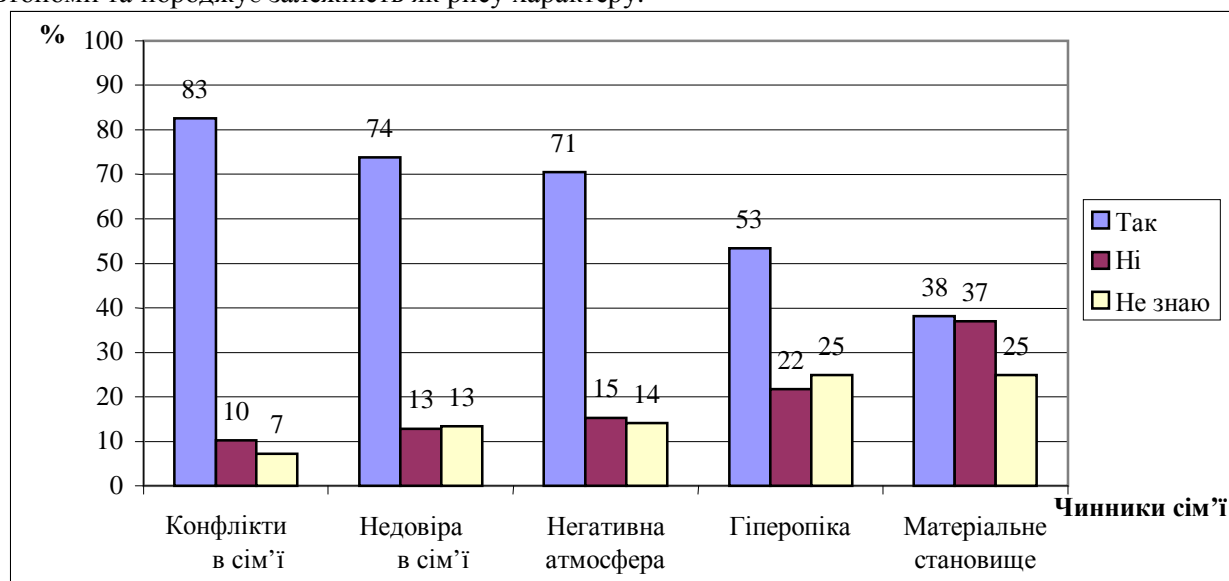

Рис. 2. Розподіл оцінок респондентами впливу чинників сім'ї на входження молодого людини в неформальну субкультуру (у %)

62 % студентів зазначили: вони не вважають чи не знають, що складне матеріальне становище може стимулювати підлітка до пошуків шляхів самореалізації в різних сферах, зокрема в неформальному об'єднанні, що засвідчує недооцінку ними впливу цього фактора.

Поряд із сім'єю дуже впливає на входження молоді до неформальних об'єднань близьке оточення – друзі, однолітки. Із табл. 1 випливає, що 9 % респондентів зазначили: завжди цей вплив здійснюють друзі або особи, близькі за інтересами (17 %). Майже половина опитаних студентів (47 %) вважає, що рішення про входження в неформальне об'єднання молода людина приймає переважно під впливом друзів. 10 % респондентів категоричні в тому, що друзі ніколи не можуть впливати на прийняття такого рішення.

Аналіз наведених даних показує, що 90 % респондентів переконані: друзі тією чи іншою мірою спонукають молоду людину до входження в неформальне об'єднання; 97 % – це зумовлено впливом осіб, близьких за інтересами. Однак, як показує практика, дуже часто ця категорія осіб виступає як чинником стримування, що дає змогу молодій людині вирішити свої проблеми в колі друзів чи однолітків, а не шукати шляхів їхнього вирішення в середовищі неформалів. Тому, на нашу думку, студенти дещо спрощено потрактовують вплив мікросоціуму на входження молодого людини в неформальну субкультуру.

Таблиця 1

**Розподіл оцінок респондентами впливу мікросоціуму на входження молоді людини
в неформальну субкультуру (у %)**

Часовий період	Друзі		Особи, близькі за інтересами	
	N = 174	%	N = 162	%
Завжди	15	9	27	17
Ніколи	17	10	11	7
У більшості випадків	82	47	37	23
Інколи	60	34	87	54

Одна з причин уходження молоді людини до неформального об'єднання – нездатність реалізувати себе в колі сім'ї, у школі, вищому навчальному закладі чи формальних громадських організаціях. Однак вплив цього фактора не є однозначним, адже є багато прикладів, коли молода людина знаходить спосіб реалізувати себе в іншій сфері, тобто не обов'язково в неформальному молодіжному об'єднанні. Це мають глибоко усвідомити майбутні соціальні педагоги, які будуть працювати з молоддю. Однак результати опитування (рис. 3) показали: значна частина респондентів вважає, що нездатність реалізувати себе як особистість може слугувати чинником уходження до неформальної субкультури: завжди – 14 %, коли це важливо для особистості молоді людини – 16 %; ніколи – 5 % (загалом 35 %).

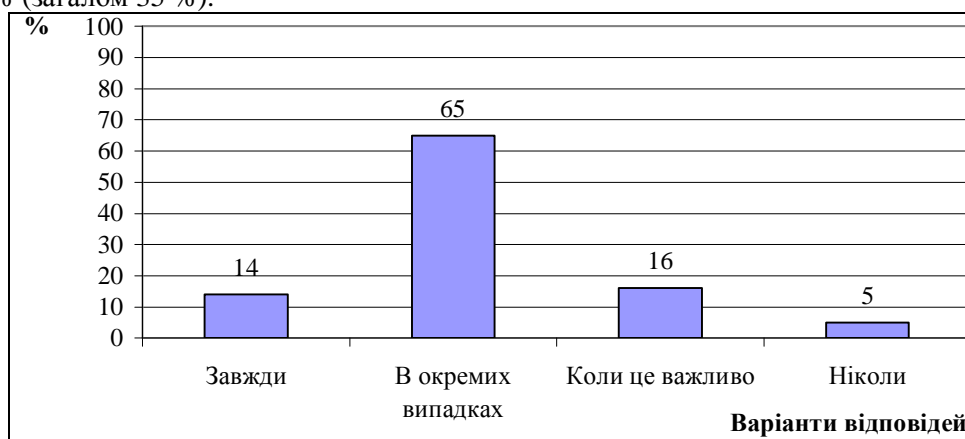

Рис. 3. Розподіл оцінок респондентами впливу нездатності реалізувати себе на входження молоді людини в неформальну субкультуру (у %, N = 166)

Тобто більше третини респондентів переконані: вищезазначений чинник визначальний у прийнятті молоді людиною рішення про входження до неформального об'єднання, що засвідчує переоцінку впливу фактора та спрощений аналіз його дії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Значна частина майбутніх соціальних педагогів, які брали участь у анкетуванні, неоцінюють вплив окремих чинників (організації й умов проведення дозвілля, стилю виховання в сім'ї тощо) на прийняття молоді людиною рішення про входження до неформальних об'єднань, спрощено трактують роль у цьому процесі мікросоціуму.

Потрібно посилити роботу з формування в студентів розуміння сутності інструментальної, компенсаторної функції неформальної групи.

Література

1. Блохина Л. Г. Молодежные субкультуры в современном обществе : монография / М. В. Блохина, Л. Г. Григорьев. – Тверь : ТГТУ, 2005. – 273 с.
2. Гусев В. Л. Молодежная субкультура в политической культуре общества : социально-философский анализ / В. Л. Гусев. – М. : [б. и.], 2006. – 357 с.
3. Косарецкая С. В. Неформальные объединения молодежи: профилактика асоциального поведения : [учеб.-метод. пособие] / С. В. Косарецкая, С. Г. Косарецкий, Н. Ю. Сиягина. – СПб. : КАРО, 2006. – 561 с.

Статтю подано до редколегії
15.04.2010 р.